

Субсидіарна та солідарна

відповідальність за Цивільним кодексом України та її реалізація у виконавчому провадженні: проблеми практики та необхідність законодавчої регламентації

Р. Ю. Ляшенко

аспірант кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті розкривається процедура виконання державними виконавцями рішень, у яких встановлена субсидіарна чи солідарна відповідальність боржників. Зроблені пропозиції про законодавче закріплення процедури виконання таких рішень.

Ключові слова: державний виконавець, рішення суду, субсидіарна відповідальність, солідарні боржники, виконавчий лист.

В статье раскрывается процедура исполнения государственным исполнителями решений, в которых устанавливается субсидиарная или солидарная ответственность должников. Сделаны предложения о законодательном закреплении предложенной процедуры исполнения таких решений.

Ключевые слова: государственный исполнитель, решение суда, субсидиарная ответственность, солидарные должники, исполнительный лист.

In this article the procedures for implementing government decisions that have established subsidiary or joint responsibility of debtors. Made proposals for legislative strengthening procedures these decisions.

Keywords: *bailiff, court decisions, secondary liability, joint and several debtors writ.*

Питанням виконавчого провадження присвячувались наукові роботи таких вчених, як В. А. Кройтор, М. М. Фролов, М. М. Ясинок [1], С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, С. В. Щербак [2], Ю. В. Білоусов [3]. Мають місце й науково-практичні коментарі Закону України «Про виконавче провадження» [4]. Але комплексного дослідження процедури виконання рішень суду, де йдеться про субсидіарну та солідарну відповідальність боржників, немає. Нині ці питання є досить важливими та викликають певні труднощі в державних виконавців при виконанні таких рішень.

Досить складними з правової точки зору є випадки, коли в рішенні суду не чітко встановлена відповідальність певних суб'єктів, а вона покладається на відповідачів солідарно. Так, у статті 216 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України) йдеться про те, що суд, ухвалюючи рішення на користь кількох позивачів або проти кількох відповідачів, повинен зазначити, в якій частині рішення стосується кожного з них, або зазначити, що обов'язок чи право стягнення є солідарним. Але в частині 2 статті 18 Закону України «Про виконавче провадження» зазначене неприпустиме положення, яке, по-перше, має стосуватися вимог до виконавчого документа,

тому має розкриватися у ЦПК України, а не у Законі України «Про виконавче провадження».

По-друге, якщо рішення ухвалено на користь кількох позивачів або проти кількох відповідачів, то у виконавчому документі не повинен зазначатися один боржник та один стягувач.

По-третє, у виконавчому документі має визначатися, у якій частині необхідно виконати таке рішення, за чий рахунок та в чиїх інтересах.

По-четверте, у Законі України «Про виконавче провадження» має докладніше розкриватися випадок, коли у виконавчому документі встановлено, що обов'язок чи право стягнення є солідарним.

Для наочного сприйняття солідарної відповідальності, зміст якої необхідно шукати в нормах матеріального права, проаналізуємо декілька статей Цивільного кодексу України (далі — ЦК України), у яких розкривається зміст солідарних прав та обов'язків, а саме у ст. ст. 541–544 визначено їх квінтенсію, але в інших нормах наводиться дещо інше застосування солідарних прав та обов'язків.

Зокрема у статті 119 ЦК України при розкритті зобов'язань учасників повного товариства відповідно до укладеного між ними договору і при здійсненні підприємницької діяльності від імені товариства вказано на те, що вони солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями повного товариства усім майном, що їм належить.

У статті 124 ЦК України додаткова (субсидіарна) відповідальність сформульована дещо по-іншому, оскільки в цій нормі зазначено, у разі недостатності в повного товариства майна для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі учасники повно-

го товариства солідарно відповідають за зобов'язаннями товариства усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення.

Звернемо увагу на той аспект, що в останній нормі йдеться вже про майно, на яке може бути звернене стягнення, але таке положення закону ускладнює сприйняття діяльності державного виконавця.

Розглядаючи це положення в тій послідовності, яка закладена в ст. ст. 119, 124 ЦК України, ми неодмінно стикаємося з тим фактором, що спочатку стягнення звертається на майно юридичної особи, яку фактично необхідно визнавати банкрутом, перед тим, як настане субсидіарна відповідальність, а це пов'язано зі складною процедурою банкрутства, і лише надалі можна буде звертати стягнення на майно учасників. Крім того, у виконавчому документі, як правило, зазначається лише юридична особа, на майно якої має бути звернено стягнення, отже, потребуватимуться наступний розгляд справи, відповідне рішення суду та виконавчий лист для звернення стягнення з учасників товариства. Хоча вважаємо, що внаслідок прямої субсидіарної відповідальності учасників повного товариства вони мають зазначатися як додаткові боржники, які гарантують виконання зобов'язання за юридичну особу.

Отже, не тільки солідарна відповідальність, а й пряма субсидіарна відповідальність мають відобразитися і конкретизуватися у виконавчому документі, і це положення має увійти до ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження». Питання полягає й у тому, що до участі у виконавчому провадженні мають залучатися всі заінтересовані особи, на права яких впливатимуть виконавчі дії зокрема особи,

які несуть солідарну та субсидіарну відповідальність, та ін.

З іншого боку, у статті 542 ЦК України розкривається випадок пред'явлення претензії солідарними кредиторами або одним із них і в цьому випадку складнощі можуть виникнути з приводу укладання мирової угоди, установалення розстрочки або відстрочки. Коли ж виникне потреба в реалізації права вимоги до солідарних боржників, то стягувач або державний виконавець опиниться у складній правовій ситуації.

Так, за частиною 1 статті 543 ЦК України у разі солідарного обов'язку боржників (солідарних боржників) кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від усіх боржників разом, так і від будь-кого з них окремо. По-перше, у цьому випадку стягувач при зверненні до державної виконавчої служби має написати в заяві, як він вимагає виконувати рішення суду, яке відображене у виконавчому документі: вимагати звернути стягнення на майно одного з боржників;

- одночасно на майно усіх боржників;
- позначити послідовність звернення стягнення і перерахувати всіх боржників за встановленим ними порядком.

Зрозуміло, що звертати стягнення на майно одного з боржників мало перспективне для значних за обсягом вимог, оскільки майна одного з боржників може не вистачити.

Коли ж виконуватимуться зобов'язання за виконавчим документом щодо одночасного стягнення боргу з усіх боржників, то саме державний виконавець буде в складному становищі, оскільки тут мова йде про узгодження загальної суми стягнення і розміру стягнення з кожного боржника. Оскільки матеріальне становище в усіх боржників, як правило, різне, то в цій

ситуації буде складно досягти рівних часток стягнення з кожного з боржників тощо.

Якщо ж зазначати послідовність звернення солідарного стягнення відповідно до припущення про матеріальні статки кожного з боржників, то ситуація спрощуватиметься для державного виконавця, а для стягувача вона може стати більш складною, оскільки необхідно буде звертати стягнення згідно із загальною сумою, спочатку на майно першого боржника, потім наступного тощо.

Вважаємо, що найбільш оптимальною схемою звернення стягнення на майно солідарних боржників може бути послідовний опис майна всіх боржників, при цьому послідовність проведення опису має визначатися стягувачем. Якщо майна в першого з боржників, зазначеного в списку стягувачем, виявлено при проведенні опису, вистачить для покриття усього боргу, то на майно такого боржника і має звертатися весь обсяг установленого в рішенні суду стягнення.

Отже, положення щодо солідарного обов'язку перед стягувачем має бути вирішене самим стягувачем перед його зверненням до державної виконавчої служби.

Проведене дослідження свідчить про складність виконання рішень, які можуть мати місце у відповідних видах проваджень цивільного процесу, тому доводиться вносити зміни до ЦПК України з урахуванням можливості застосування оптимальної схеми виконання таких рішень. У той же час потребують узгодження питань про виконання ухвал і рішень судів, які до останнього часу відносяться до примусового виконання, але особливості діяльності державних виконавців при їх виконанні не розкриті в Законі України «Про виконавче провадження».

У зв'язку з цим вважаємо доцільним доповнити Закон України «Про виконавче провадження» главою «Виконання рішень, за якими боржники несуть солідарний обов'язок» з урахуванням висновків, запропонованих нами.

Список використаної літератури

1. Кройтор В. А., Фролов М. М., Ясинок Н. М. Исполнительное производство. – Х. : Эспада, 2005. – 232 с.
2. Фурса С. Я., Щербак С. В. Виконавче провадження в Україні. – К. : Атіка, 2002. – 480 с.
3. Білоусов Ю. В. Виконавче провадження. – К. : Прецедент, 2005. – 192 с.
4. Фурса С. Я., Щербак С. В., Фурса Є. І. Науково-практичний коментар до Законів України: «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». – К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2008. – 1172 с.